

Ramy prawne UE w zakresie równości

"Stosowanie unijnego prawa antydyskryminacyjnego - Seminarium dla prawników"

Trewir, 10 lutego 2020 r.

Ioanna Dervisopoulos

Sędzia, Sąd Administracyjny w Darmstadt

Funded under the 'Rights, Equality and Citizenship Programme 2014-2020' of the European Commission

1

Spis treści

■ **Równość w prawie unijnym**

- Prawo pierwotne
- Prawo wtórne
- Karta praw podstawowych
- Związek między prawem krajowym a prawem unijnym

■ **Instrumenty międzynarodowe**

2

Rozwój historyczny

- Równość wynagrodzeń jako element zapewniający jednolity rynek (harmonizacja kosztów produkcji)
  - art. 119 Traktatu EWG [art. 141 WE, obecnie: art. 157 TFUE] "równe wynagrodzenie (...) za taką samą pracę lub pracę o takiej samej wartości" (od czasu traktatu rzymskiego)
  - Orzeczenia ETS w sprawie Defrenne; wyrok z dnia 8 kwietnia 1976 r., Defrenne-II (sprawa 43/75): Trybunał uznał bezpośredni skutek zasady równości wynagrodzeń dla mężczyzn i kobiet i orzekł, że zasada ta ma zastosowanie nie tylko do działań władz publicznych, ale także obejmuje układy zbiorowe mające na celu regulację pracy najemnej.
  - Pierwsze dyrektywy w sprawie wprowadzenia w życie zasady równości:
    - 75/117/EWG (równa płaca dla mężczyzn i kobiet)
    - 76/207/EWG (równe traktowanie w zakresie dostępu do zatrudnienia i warunków pracy)
    - [-86/378/EWG (równe traktowanie w systemach zabezpieczenia społecznego pracowników)
    - 97/80/WE (ciężar dowodu w sprawach dotyczących dyskryminacji ze względu na płeć)]
- Wszystkie cztery zostały zebrane i przekształcone w dyrektywę równości płci 2006/54 3

Rozwój historyczny

Traktat z Amsterdamu, 1999

art. 13 TWE (obecnie art. 19 TFUE):

Wprowadzenie kompetencji do podejmowania działań w celu zwalczania dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie rasowe lub etniczne, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

W związku z tym nastąpiło rozszerzenie prawodawstwa w dziedzinie równego traktowania

Prawo pierwotne dzisiaj

- Traktat o Unii Europejskiej (TUE): art. 2 (wartości Unii) i 3 ust. 3 (celem jest promowanie równości kobiet i mężczyzn)
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE): art. 8 (cel), 10, 19 i 153 (kompetencje ustawodawcze), 157 (równe wynagrodzenie i kompetencje ustawodawcze).

5

Prawo wtórne

Dyrektywa 2006/54/WE z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie wprowadzenia w życie zasady równości szans oraz równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zatrudnienia i pracy (wersja przekształcona)

Pojęcia dyskryminacji bezpośredniej i pośredniej, molestowania i molestowania seksualnego są prawnie zdefiniowane w niniejszej dyrektywie. Pracodawcy są zobowiązani do podejmowania środków zapobiegawczych w celu zwalczania molestowania seksualnego. Wzmocniono kary za dyskryminację oraz przewidziano utworzenie w państwach członkowskich organów publicznych promujących równość kobiet i mężczyzn.

Wyrok C-167/12, CD (Urlop macierzyński dla matek zastępczych dzieci)

Kryteria dyskryminacji: płeć

Zakres osobisty: Wszystkie osoby fizyczne i prawne w UE, pracodawcy i osoby prowadzące działalność na własny rachunek, pracodawcy publiczni i prywatni, urzędnicy służby cywilnej

Zakres przedmiotowy: Zatrudnienie i praca

6

Prawo wtórne

Dyrektywa 92/85/EWG z dnia 19 października 1992 r. w sprawie wprowadzenia środków służących wspieraniu poprawy w miejscu pracy bezpieczeństwa i zdrowia pracownic w ciąży, pracownic, które niedawno rodziły, i pracownic karmiących piersią

Dyrektywa 2019/1158/UE z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie równowagi między życiem zawodowym i prywatnym rodziców i opiekunów oraz uchylająca dyrektywę Rady 2010/18/UE

Prawo wtórne

Dyrektywa 2004/113/WE z dnia 13 grudnia 2004 r. wprowadzająca w życie zasadę równego traktowania mężczyzn i kobiet w zakresie dostępu do towarów i usług oraz dostarczania towarów i usług.

Wyrok, Test Achats, C-236/09

Dyrektywa 2010/41/UE z dnia 7 lipca 2010 r. w sprawie stosowania zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn pracujących na własny rachunek, w tym w rolnictwie, oraz w sprawie ochrony kobiet pracujących na własny rachunek w okresie ciąży i macierzyństwa oraz uchylająca dyrektywę Rady 86/613/EWG.

Prawo wtórne

Dyrektywa 2000/43/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. wprowadzająca w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne

Kryteria dyskryminacji: rasa lub pochodzenie etniczne

Zakres podmiotowy: osoby w sektorze publicznym, jak i prywatnym, w tym organy publiczne

Zakres przedmiotowy: bardzo szeroki, m.in. zatrudnienie, samozatrudnienie, ochrona socjalna, edukacja, dostęp do towarów i usług oraz ich dostarczanie.

Dyrektywa 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy

Kryteria dyskryminacji: religia lub światopogląd, wiek, niepełnosprawność, orientacja seksualna

Zakres podmiotowy: : osoby w sektorze publicznym, jak i prywatnym, w tym organy publiczne

Zakres przedmiotowy: Zatrudnienie i praca

Karta Praw Podstawowych

- Taki sam status jak w traktatach (art. 6 ust. 1 TUE)
- **Przepisy dotyczące równości w rozdziale III**
Art. 21 ust. 1 Zakaz dyskryminacji

"Zakazana jest wszelka dyskryminacja ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, opinie polityczne lub wszelkie inne opinie, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną".

Karta Praw Podstawowych

- Artykuł 23 (Równość mężczyzn i kobiet)
- Artykuł 33 (Urlop macierzyński i urlop rodzicielski)

11

Karta Praw Podstawowych

- Zakres zastosowania: art. 51 ust. 1
"Postanowienia niniejszej Karty mają zastosowanie do instytucji i organów Unii przy poszanowaniu zasady pomocniczości oraz do Państw Członkowskich wyłącznie w zakresie, w jakim stosują one prawo Unii. W związku z tym szanują oni prawa, przestrzegają zasad i wspierają ich stosowanie zgodnie ze swoimi odpowiednimi uprawnieniami".
- Wdrażanie prawa UE = ustawodawstwo krajowe wchodzące w zakres prawa Unii Europejskiej, zob. wyrok z dnia 26 lutego 2013 r., Åkerberg Fransson, C-617/10.

12

Karta Praw Podstawowych

TSUE bierze pod uwagę wyroki wydane przez ETPCz

Art. 52 ust. 3 KPP - Jednolitość

"W zakresie, w jakim niniejsza Karta zawiera prawa, które odpowiadają prawom zagwarantowanym w Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, znaczenie i zakres tych praw są takie same jak te, które zostały określone we wspomnianej Konwencji. Niniejsze postanowienie nie stanowi przeszkody, aby prawo Unii zapewniało szerszą ochronę".

Karta Praw Podstawowych

■ Art. 53 Karty - Poziom ochrony

"Żadne z postanowień niniejszej Karty nie może być interpretowane jako ograniczające lub naruszające prawa człowieka i podstawowe wolności uznane, we właściwych im obszarach zastosowania, przez prawo Unii i prawo międzynarodowe oraz umowy międzynarodowe, których Unia, Wspólnota lub wszystkie Państwa Członkowskie są stronami, w tym przez Europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz przez konstytucje Państw Członkowskich".

Związek między prawem krajowym a prawem unijnym

- Pierwszeństwo prawa unijnego
- Bezpośredni skutek prawa unijnego
- Pośredni wpływ prawa unijnego
- Odpowiedzialność państwa

15

Pierwszeństwo

- Prawo Unii ma pierwszeństwo przed prawem krajowym, nawet przed krajowym prawem konstytucyjnym
- Tylko pierwszeństwo *stosowania* nie pierwszeństwo ważności (problem: możliwa odwrotna dyskryminacja własnych obywateli)
- Sprzeczne prawo krajowe nie jest stosowane przez sędziego krajowego.

16

Efekt bezpośredni I

- Wyrok *van Gend en Loos* (Rs. 26/62)
- ...umożliwia jednostkom bezpośrednio powoływanie się na przepis prawa europejskiego przed sądem krajowym.

17

Efekt bezpośredni II

Bezpośredni skutek prawa pierwotnego

Podstawowe wolności

"równe wynagrodzenie za taką samą pracę" (art. 157 TFUE)

Bezpośredni skutek prawa wtórnego

Przepisy: tak

Dyrektywy: skutek bezpośredni tylko w wyjątkowych przypadkach

18

Efekt bezpośredni III

- Bezpośredni skutek dyrektyw

Warunki:

- Upływ terminu transpozycji
- "Bezwarunkowy i wystarczająco precyzyjny" przepis
- Nie ze szkodą dla jednostki

19

Efekt bezpośredni IV

- W zasadzie tylko wertykalny efekt bezpośredni (obywatel-państwo)
- Wyjątek: bezpośredni skutek horyzontalny (między osobami)
  - Prawodawstwo pierwotne
  - art. 157 AEUV "równe wynagrodzenie za taką samą pracę"
  - Podstawowe wolności: związki zawodowe, federacje sportowe

20

Efekt bezpośredni IV

- Bezpośredni skutek postanowień Karty
  - ETS, C-555/07 Küçükdevici
  - ETS, C-414/16 Egenberger

21

Efekt pośredni

- Obowiązek dokonywania wykładni prawa krajowego w taki sposób, aby było ono zgodne z prawem UE
  - "Obowiązek ten pozwala sądom krajowym zapewnić pełną skuteczność prawa Unii Europejskiej przy rozstrzyganiu rozpatrywanych przez nie sporów" (np. C-282/10, Dominguez, pkt 24),
  - Zakaz interpretacji *contra legem*

22

Odpowiedzialność państwa

■ Warunki

- Prawo UE ma na celu przyznanie praw osobom fizycznym
- Wystarczająco poważne naruszenie
- Bezpośredni związek przyczynowy między naruszeniem a poniesioną szkodą

Wyroki *Frankovich* i *Bonifaci* (C-6/90 i C-9/90) oraz odpowiedzialność państwa za niezłożenie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym do ETS *Köbler* (Rs. 224/01).

23

Instrumenty międzynarodowe

- Rada Europy:
  - EKPC (art. 14 i Protokół nr 12) oraz Europejska Karta Społeczna; Konwencja Stambulska (Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej)
- Organizacja Narodów Zjednoczonych:
  - Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet (CEDAW)
  - Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej (CERD)
  - Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych (CRPD)
- Międzynarodowa Organizacja Pracy (MOP):
  - np. Konwencje nr 100 (równe wynagrodzenie) i nr 111 (równe traktowanie w zatrudnieniu)

Związek pomiędzy Prawo międzynarodowe i prawo Unii

- Konwencje międzynarodowe ratyfikowane przez UE stanowią "*integralną część*" prawa UE, w zakresie, w jakim przedmiot konwencji wchodzi w zakres jej kompetencji (por. wyrok w sprawie Air Transport Association of America, C-366/10).
- Na przykład: Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawach osób z niepełnosprawnościami, ratyfikowana przez UE, a zatem dyrektywa 2000/78 "musi być interpretowana, w miarę możliwości, w sposób zgodny z tą konwencją" (por. wyrok z 11 kwietnia 2013 r. w sprawie Ring, C-335/11.)
- Zob. również opinia AG Wahl w sprawie Mascellani (C-221/13) w kwestii konwencji MOP.

25

Dziękuję bardzo za uwagę!

26

